

GEVHER NESİBE SULTAN

ÖZET : Bu makalede, Fakültemize ismi verilen, Selçuk Sultanı Gevher Nesibe'den ve onun adına, 1206 yılında yaptırılan, Şifaiyye ve Giyasiyye medreselerinden bahsedilmektedir. Kayseri Tıbbiyesi, Türkiye ve Avrupa'da açılan tam teşekküllü ilk Tıp Fakültesidir. Bu tip fakülteler, Avrupa'da ancak 3-4 asır sonra kurulabilmiştir. Şifaiyyenin kapısındaki; kitâbe, şekiller ve yılan resimlerinden esinlenerek, Fakültemizin amblemi ve Bilimsel Mecmuamızın kapak kompozisyonu oluşturulmuştur.

SUMMARY : This paper presents Şifaiyye (old name for hospital) and Giyassiyeye medrese (old name University) which were built at 1206 by Seljuk Sultana. Gevher Nesibe whose name was accepted as the name of our medical school. The medical school of Kayseri which had all departments was the first medical school of the Turkey and Europa. The similar kind of medical school in Europa were opened about 3-4 hundred years later. The figures and the snakes on the door panel of the Gevher Nesibe Hospital (Şifaiyye) have given the idea for patternouster of the medical school and the cover composition of our medical Journal.

Hastahanenin çok süslü olan kapısı üzerinde, 2.5 metre uzunluğunda ve 75 cm. genişliğinde, dikdörtgen şeklinde, Selçuklu had-datlarının beyaz mermer üzerine yazdıkları, iki satırlık Arapça kitabe mevcuttur. Kitabenin Arapça metni aynen şöyledir :

1. Eyyam-ı Sultan ül muazzam Gıyaseddin ya ved din Keyhüsrev bin-i Kılınçaslan, damet-ittiefaka bina hazel Maristan

2. Vasiyyetü anıl meleketi ismet üt dünya, ved-din Gevher Nesibe ibnet-i Kılınçaslan, erzalekümullahi sene te isneteyn ve sittemiye. Kitabenin Türkçe anlamına gelince;

1. Bu hastahane, Kılınçaslan'ın oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından,

2. Kılınçaslan'ın kızı, Gevher Nesibe'nin vasiyeti üzerine 602 tarihinde yaptırılmıştır.

Son cümle olan; senete isneteyn ve sittemiye, Ebcet hesabına göre 602 tarihini belirtmekte, bu da yeni tarihe göre 1204'e uymaktadır.

Kitabenin birinci satırındaki, «Maristan» deyimini, Farsça'dan gelmekte ve Arapça lisanında da kullanılmaktadır. Hastane anlamını taşımaktadır. Mar yılan veya hastalık anlamına geldiğinden, Maristan, Hastahane veya Yılanlı Tekke, Bimaristan deyimini de kullanılmakta olup, bu da «Çift Yılanlı Tekke» anlamına gelmektedir.

Tıpta ilk defa Çift Yılan simgesinin, Asur'lularca kullanıldığı ve hastahaneyi temsil ettiği söylenmektedir.

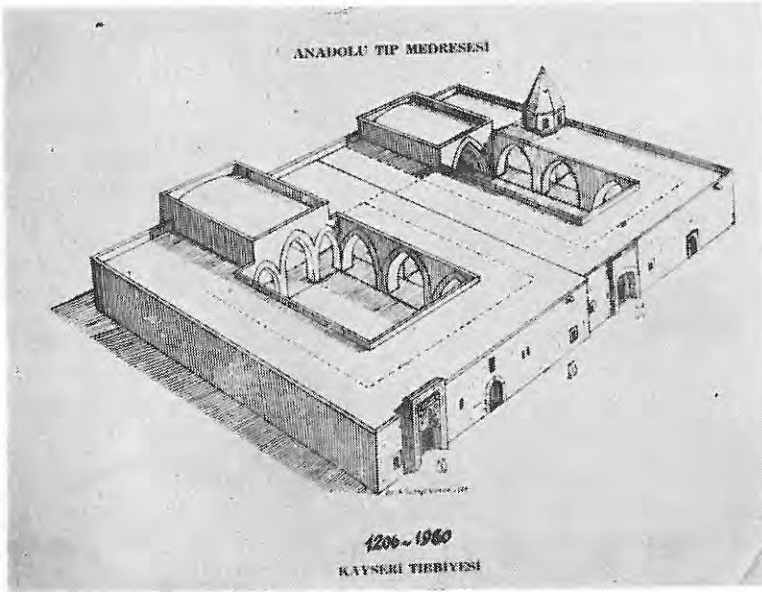
Kitabenin önemine gelince; 1204 tarihine kadar sultanlar, «İsmet üt dünya» olarak anılmakta iken, bu kitabede ilk defa Gevher Nesibe isminin kullanılması, Selçuk'luların bu devrinde ve bundan sonraki devirlerinde, sultanlara, diğer bir deyimle kadınlara verilen önemi belirtmekte ve kitabeye özellik kazandırmaktadır. Gevher Nesibe Sultan adını Kayseri'de, «Sultan Hamamı» ismi ile anılan, ayrıca bir hamam da yaptırılmıştır. Gevher Nesibe Sultanın, Gıyasiyye medresesinin iç kısmındaki türbede yattığı yazılmaktadır. Mezartaşı kitabesi olmadığından hangi yılda öldüğü bilinmemektedir.

Kayseri Tıbbiyesinin önemi; Selçukoğulları zamanında Anadolu'da açılan ve hastahanesi ile birlikte olan ilk Tıp fakültesidir. Anadolu'da XIII. asırda açılan, bu şekilde Temel Eğitim ve Klinik sınıfları içeren fakülteler, Avrupada XVI - XVII. asırlarda başlamıştır.

Avrupa'da Tıp Fakülteleri, Kayseri Tıbbiyesinden tam üçyüz yıl sonra açılmıştır. Avrupa'daki hastahaneler kiliselere bağlı olarak ku-

Ahmet Hulusi Köker*

Gevher Nesibe Sultan, Selçuk hükümdarlarından, meşhur Kılınc Arslan'ın kızı ve Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızkardeşidir. Yaşamı XIII'ü yüzyıla rastlar. Doğum tarihi bilinmiyor. Sultan'ın bir gönül işini takiben, o zamanın tıbbi imkânları ile şifası bulunamıyan ince hastalığa, bugünkü adı ile Tüberküloza yakalandığı ve ölmeden önce de, kendisi gibi çaresiz hastaların tedavisini yapabilecek iyi hekimlerin yetişeceği bir Tıp Fakültesinin açılmasını, ağabeyisine vasiyyet ettiği söylenmektedir. 1204 yılında başlanarak iki yılda tamamlanan, Hastahane Şifaiyye ve Temel Bilimleri bölümüne de Gıyasiyye adı verilmiştir. Her iki eser, vanyana inşa ettirilmiş ve araları bir geçit ile bağlanırlardı. Onarımlar sayesinde, halen Hacı İki mahallesinde, mistir. Bu nedenle Cifte Medreseler adı ile anılmaktadır. Geçmiş yıl XIII'ü asırdanberi ayakta durmaktadır.

Şekil 1 : Çifte Medreseler (Ord. Prof. Süheyl Ünver) sağda Temel Bilimler Fakültesi Gıyasiyye ve solda pratik Tıp eğitiminin yapıldığı Şifaiyye (Hastahane) binaları görülmektedir. Gevher Nesibe Sultan'ın türbesi Gıyasiyye binasının içine yapılmıştır.

* Gevher Nesibe Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları Öğr. Üyesi. Prof.

Şekil 2 : Şifaiye Medrese'sinin Kapısı; Kapı çeşitli piramitlerle, kapı kemei ve etrafı ise islam stilinde süslenmiştir. Kemerin üzerinde, dikdörtgen şeklindeki beyaz mermer üzerinde iki satırlık Arapça kitabe görülmektedir. Kitabenin üzerinde ve ortada iki karşılıklı yılan yer almaktadır. Bugün yalnız sağdaki kalmıştır. Yılanların ortasına, müdevvir (dönen) bir Selçuk Madalyonu yerleştirilmiştir.

ruldukları halde, Kayseri Tıbbiyesi laik bir teşekkül olarak kurulmuştur Sultan II. Mahmudun, 1839 da kurduğu, Tıbbiye-i-aliye-i-şahane, Kayseri Tıbbiyesinden tam 635 yıl sonra kurulmuştur. Bu bakımdan ilk Tıp Fakültesi Kayseri'de kurulmuş olmaktadır.

Kayseri Tıbbiyesi, çok sayıda hekim ve ünlü uzmanlar yetiştirmiştir; hocalardan İnayetullah, Seyit Samet Efendi, Yeniçeri Serdarı Fahir Paşa, Abdülkerim Ağa, Ali Bey olduğu Sivas'taki bazı vakfiye kayıtlarından anlaşılmaktadır.

Bu tarihi gerçeklerin ışığı altında, bu bilimsel mecmuamızın kapağı süslenmiş, Fakültemizin amblemi ve rozeti oluşturulmuştur. Mecmuanın kapağında görüldüğü gibi., dikdörtgen şeklinde bir çerçeve içine, köşelerine birer müdevver (dönen) selçuk madalyonları yerleştirilmiş ve ortasına saygı ile andığımız, Gevher Nesibe Sultanın baş harfleri olan, G ve N harfleri iki karşılıklı yılan şeklinde çizilmiştir. Bu harflerin renkleri, Erguvani ve sarı olup, aynı zamanda fakültemizin rozetini de oluşturmaktadır.

Bundan tam 774 yıl önce yaptırılan, dünyanın ve Türkiye'nin ilk Tıp fakültesi ile gurur duymak hakkımızdır. Bu gerçeğin bütün dünyaya duyurulmasında hepimize görev düşmektedir.

KAYNAKLAR

1. Etem. H; Kayseri Şehri, s 30-32, İstanbul Orhan Matbaası, 1334 (1948).
2. Gabriel. A; Monuments Turcs d'Anatolies, Cilt: I-II, Paris, 1940.
3. Karamete. E; Erciyes Kayserisi ve Tarihine Bir Bakış, s 31-32, Kayseri, 1934.
4. Özdoğan. K; Kayseri Tarihi, s. 181-185, Erciyes Matbaası, Cilt I, 1948.
5. Ünver. S; Selçuklu Tababeti, TTK-Yayımlarından, Seri No: 7, Ankara(1940.